

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 42

April 2004
ISSN 1103-4165

Elin Wägner-dagen 2004

firas den 22 maj i Stockholm, i Börssalen på Svenska Akademien, för att högtidlighålla att det gått 60 år sedan Elin Wägner som den andra kvinnan (efter Selma Lagerlöf) invaldes i Svenska Akademien. Årsmötet börjar kl 13.00.

Dagordning för årsmötet:

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet
2. Val av två protokolljusterare tillika rösträknare
3. Fråga om årsmötets behöriga utlysande
4. Styrelsens verksamhetsberättelse
5. Styrelsens ekonomiska berättelse samt revisorernas berättelse
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
7. Fastställande av medlemsavgiften för nästkommande år
8. Val av ordförande för nästa verksamhetsår
9. Val av övriga styrelseledamöter
10. Val av två revisorer jämte två suppleanter
11. Val av valberedning
12. Information om Lilla Björka
13. Övriga frågor

Festprogram och...

Efter årsmötet, kl 14 börjar ett riktigt festprogram, som är öppet för alla intresserade. Tag med vänner och bekanta och lyssna till vad bland andra Kerstin Ekman, Ebba Witt Brattström, Birgitta Holm, Karin Söder säger om Elin Wägner. Sång av operasångerskan Lena Hoel (deltidsboende i Berg). Programmet kommer så småningom i sin helhet på vår hemsida!

...middag

Efter festprogrammet hoppas styrelsen att många vill äta middag med oss på Myntkrogen, 5 minuters promenad från Börssalen. På menyn finns krogens klassiska fiskgryta med aioli, kladdig chokladkaka med lättvispad grädde och hallonsås samt ett glas vin. Allt detta för endast 200 kr som betalas på plats! Du måste anmäla dig per tel. 08 30 69 07 eller e-post mes@bahnhof.se före den 18 maj.

Tyvär

kunde vi inte arrangera en gemensam bussresa för Växjöborna till årsmötet, de preliminära anmälningarna var för få och bussbolaget ville ha besked långt innan vi hann ut med detta nummer av Bergsluft. Hoppas detta inte avhåller er från en intressant Stockholmsresa! Kontakta Ulf Marken 0470-81614 om ni vill ha tips om buss, tåg eller samåkande i bil till Stockholm. Han har också några prisvärda hotellrum på lut.

Vrede och kärlek

Sommarens utställning på Lilla Björka visar verk av författaren och konstnären Ann Margret Dahlquist-Ljungberg, som avled 2002. Hon var en av de första som förstod att sätta värde på Elin Wagners idéer om fred med jorden. I en nekrolog i DN 020503 skriver Margareta Strömstedt: *Hon var under många år en röst i motvinden, en väckarklocka. Mycket hos henne anknöt till den pacifism och miljömedvetenhet som tidigt präglade kvinnorörelsen hos Elin*

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.dels.nu/elinwagner

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (mes@bahnhof.se)

Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@hum.vxu.se)

08-30 69 07

0470-775557

Wagner och Fogelstadgruppen. Den värld som männen skapat är en rovgirig värld där man våldför sig både på naturen och människan.

Konstnären Sven Ljungberg har lovat medverka till att ett lämpligt urval av Ann Margret Dahlquist-Ljungbergs verk lånas ut till Lilla Björka. Utställningen visas den 3/7-1/8 dagligen kl. 12-18. Måndagar stängt.

Huset visas dessutom några söndagar kl.14-17: 13/6, 20/6, 27/6, 8/8, 15/8.

Författare och hembygd

Vilhelm Moberg, Pär Lagerkvist och Elin Wagner och deras verk med smålandsanknytning är temat för denna sommarkurs där föreläsningar och diskussioner varvas med resor i författarnas hembygd. Kursen avslutas med samtal om likheter och skillnader mellan de tre författarna mot bakgrund av de lästa texterna och ytterligare några verk.

Kursen äger rum på Grimslövs folkhögskola den 16-20 juni 2004. Kostnad med helinackordering 3.000 kr + utflykter ca 400 kr. Ingrid Nettekvik är kurssamordnare och huvudföreläsare, tel. 0470-71146. www.grimslövs-folkhogskola.nu

Överfullt

var det på Lilla Björka den 17 april när Ria Wagners dotter Veronica berättade om sitt stora intresse för pelargoner och visade bilder från sin bok "Älskade pelargoner" som kom ut förra året på Wahlström & Widstrand. Finns i bokhandeln eller på Lilla Björka. "Var försiktiga", varnade Veronica, "för pelargonfebern smittar!"

Redaktionen hoppas att Stiftelsen bjuder in Veronica till Lilla Björka även nästa år så att flera får höra henne berätta om sina pelargoner och har med sig massor av sticklingar från hennes runt två hundra sorters pelargoner.

Svenska kvinnors vänsterförbund

firade sitt 90-årsjubileum den 20 mars med en kvinnohistorisk kavalkad där bland andra Elin Wagner figurerade som en av förgrundsfigurerna. Maria-Pia Boethius talade om feminismen i dag och inledde med att säga att vi måste göra oss av med den "reklamslogan"

som beskriver Sverige som världens mest jämställda land! Hon pekade på faran med de patriarkala strukturerna i media och visade med exempel hur vi har internaliserat patriarkatets värderingar. Hur många gånger har vi t.ex. inte läst rubriker om våldtagna kvinnor? Maria-Pia vände på resonemanget och frågade varför rubriken inte i stället anger hur många våldtäktsmän det finns i landet! Maria-Pia ser feminismen som världens största frihetsrörelse och menar att kvinnorna måste "erövra offentligheten" eftersom berättelsen om världen hittills silats genom patriarkatets ögon. Hon efterlyser en "anti-patriarkal" dagstidning och en kvinna i församlingen var genast beredd på att starta en insamling för att starta en. Lite dämpad blev entusiasmen när Maria-Pia informerade om hur många miljoner som behövs för att starta och driva en dagstidning. Maria-Pia påpekade också hur viktigt det är att kunskapen om gjorda erövringar förmedlas till nästa generation så att alla inte behöver börja om från början.

Till min glädje noterade jag flera yngre kvinnor i församlingen och mitt emot mig satt en mormor med sitt barnbarn! När Maria-Pia till slut kom in på vår människosyn och hur människor allt mer delas in i vinnare och förlorare blev i alla fall jag mörkrädd. Många liknar redan sin arbetsplats med Robinson-lägret – vad kan vi göra för att världen inte ska bli sådan? /MES

Kvinnorna har alltid förmått rädda mänskligheten över från en fredsperiod till en annan. Man kan begära av dem att de ska göra det fortfarande. (Väckarklocka)

Ang. Elin Wagner

Elin Wagner var i många avseenden mycket framsynt. Boken Väckarklockan utkom i en tid, då stora förändringar i samhället ägde rum. Sällskapet har på ett föredömligt sätt spridit upplysning om hennes epokgörande idéer genom seminarier, skrifter och årets "Väckarklocka". En uppgift för Sällskapet framöver kunde bli att påverka förlagen att återutge hennes romaner, gärna i pocket. Sällskapet skulle ju också kunna välja en av romanerna som Årsskrift och på så sätt sprida kunskap om Elin Wagners författarskap. Det är hon värd!

Östen Toft, Torne, Växjö

Kärleken som riskprojekt

Bergsluft gläder sig åt att vi fått tillåtelse av författaren och kritikern *Kristoffer Leandroer* att publicera hans recension av nyutgåvan av *Pennskaftet* i BLM 1/2004:

Elin Wägner tillhör dem som fick rätt. På punkt efter punkt kom hennes värderingar att prägla det nya svenska samhälle som byggdes under förra seklets förra hälft: till och med hennes miljömedvetande var före sig tid på rätt sorts sätt, det vill säga retroaktivt besannat. De romaner som vunnit sina strider överlever dem sällan litterärt.

Pennskaftet, Wagners roman från 1910 om kampen för kvinnlig rösträtt, är ett undantag, och man hälsar med glädje Svenska Akademiens omsorgsfulla klassikerutgåva med förord av Horace Engdahl och en gediget pedagogisk kommentardel av Helena Forsås-Scott. Undantaget beror på att *Pennskaftet*, utan att göra några åthävor av det, är ett ytterst effektivt romanmaskineri där handlingarna korsar varandras spår utan att krocka och ledmotiven tutar på exakt rätt ställen. *Pennskaftet* är dessutom skriven på samma lediga, journalistiskt raka svenska som Hjalmar Söderberg, men inte alltför många andra av tidens författare, förmådde använda på ett litterärt giltigt sätt. Det beror också på att Wägner parallelllägger den politiska jämställdheten med den erotiska och visar hur de korsar varandra. Där har mycket litet förändrats, även om allt bytt namn och förtecken; nattetid blir Stockholm fortfarande ”en vildmark av sten, där jakten går genom passen, och pardon varken ges eller tas”. Den mjuka optimismen, tron på den långsiktiga kraften i förnuftsargument och gott humör i rösträttskampen, hela tiden genomsyras av att *Pennskaftet* är en roman om ensamhet och människans möjligheter att häva denna genom kärlek eller kamratskap. Det goda kamratskapet i rösträttsrörelsens arbetslag, *Pennskaftets* kärlek till Dick skildras bägge som öar av undantag, omgärdade av ensamhet på minst tre sidor: av hyrsummens isande fysiska isolering och nätternas vildmark; av den inre isolering som möter den som inte blir förstörd eller måste lämna alltför stora delar av sig själv utanför ett förhållande; av den sociala ostracism som hotar envar som trampar snett. Framför allt kärleken avtäckes Wägner som ett ohyggligt riskprojekt

för kvinnan, ett riskprojekt som hotar att varje ögonblick störta henne ned i oåterkallelig ensamhet. Endast genom att göra som *Pennskaftet*, och egenhändigt uppfostra mannen till jämbördig kärlekspartner, har kvinnan en chans att bli älskad som hel varelse – föga förvånande är dessa partier de som utstrålar mest av önsketänkande, minst av sedd och genomlevd erfarenhet.

Kristoffer Leandroer

Kvinnorna skall göra det!

är titeln på en ny bok om den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad – som idé, text och historia med Ebba Witt-Brattström och Lena Lennerhed som redaktörer. Den är resultatet av ett tvärvetenskapligt seminarium sommaren 2002 på Södertörns högskola. Vid detta tillfälle drogs riktlinjerna upp för ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt om Fogelstads betydelse för 1900-talets feministiska tänkande och kvinnopolitik. För det var inte bara hos de 2000 kvinnorna som deltog i skolans kurser 1925-54 som skolan satte avgörande spår för deras framtida utveckling. I de olika kapitlen i boken får man fullt klart för sig att det mesta av vad vi idag upplever som självklara sanningar och rättigheter har sitt ursprung i de livliga diskussioner som fördes bland lärare, föreläsare och elever på skolan.

Genom att skribenterna i boken representerar olika discipliner (litteraturvetenskap, historia och idéhistoria) sätts fogelstadsidéerna hela tiden in i nya sammanhang. Här diskuteras förstås deras förhållande till senare tiders särarts- och likhetstänkande lika väl som till miljö- och fredsrörelserna. Helena Forsås-Scott bidrar med en närgången granskning av *Väckarklockas* förmåga att inbjuda till dialog och gensvar, medan Katarina Leppänen i samma verk ser en uppmaning till handling. Renée Frangeur lyfter fram Kerstin Hesselgren och hennes politiska möjligheter att föra ut det feministiska budskapet, medan Gunilla Domellöf i stället visar på det religiösa arvets påverkan på fogelstadsidéerna.

Boken väcker tankar och man påminns hela tiden om hur lite man egentligen vet om denna spännande och mångfasetterade rörelse kring en egentligen ganska liten skola på landet. Och som ett svar på alla outtalade frågor avslutas boken

med ett historiografiskt kapitel. Ulla Mann visar där hur svårt det har varit för kvinnorörelsen att få en rättvis historieskrivning. Märkligt nog har även historieskrivande kvinnor varit mera angelägna att konstruera en sedesam och modest bild av kvinnors historia, ofta med Fredrika Bremer som utgångspunkt. Det var inte utan anledning som Elin Wägner i Tidevarvet 1933 kritiserade Lydia Wahlströms *Den svenska kvinnorörelsen* 1933: "Husmodersföreningarnas julbord i Blå Hallen har kommit med i kvinnorörelsen men inte kvinnornas stora fredsdag 1915."

Boken finns inte i bokhandeln men man kan fråga efter den på biblioteket (ISBN 91-89615-05-0). EW-sällskapet har försett sig med ett antal exemplar och den som vill köpa boken kan sätta in 100 kr på pg 22 21 27-3 (skriv "Kvinnorna skall göra det" på talongen) så skickar vi den.

Solveig Hammarbäck

Den fattiga kvinnan och Smålands nation

Sommaren 2003 var jag på jakt efter vad som skrivits om kvinnor på den småländska landsbygden. I Virserums Hembygdsförenings lilla bibliotek fann jag en skatt, artikeln "Om den fattiga kvinnan i Smålands kultur- och näringsliv" av Elin Wägner. Den ingår i "Bok om småländskt kultur- och näringsliv", utgiven till förmån för Smålands nation i Uppsala 1946. När jag bläddrade igenom denna bok, som till största delen innehåller artiklar om framgångsrika småländska företagare och andra män som nått högt upp på det svenska kulturlivets steg – jo, det finns också ett fåtal lärarinnor och sjuksköterskor i porträttgalleriet – så kunde jag med författaren undra vad hennes artikel har att göra i detta sällskap.

Men med sin underbara berättarkonst, sin milda skärpa, sin humor och sin värme låter Elin Wägner oss följa 80-åriga Mor Märta från födelsen på 1860-talet i en sockenskomakarstuga till intervjun som äger rum i mitten på 1940-talet. Märta följde ett vanligt mönster för kvinnor på landsbygden. Man började arbeta tidigt, se efter småsyskonen, lärde sig alla slags arbeten i det egna hemmet och som piga hos bönder. Man

sålde vävar och smör och arbetade på herrgården. Man köpte torp och betalade ränta.

Liksom de kvinnor som Elin Wägner berättar om hinner hon med mycket på en dag. Hon får med så mycket av den ekonomiska grund varpå det småländska kultur- och näringslivet vilade: den icke-jordägande klassens kvinnors arbete och kunnskap, deras organisationsförmåga, deras sparande för att förverkliga drömmen om egen jord, och deras villighet att ta på sig ansvar för fattiga släktingar. Mor Märtas livsberättelse visar hur nödår, järnvägsbyggande och modernisering såg ut från ett kvinnoperspektiv och omvänt, hur samhället har byggts upp med hjälp av de kvinnor som hade föddes in i den jordlösa klassen.

Än en gång stiger Elin Wägner in i mitt akademiska arbete. Denna gång medan jag försöker få klart för mig hur historievetenskapen har förändrats, hur händelsehistoria och samhällshistoria kopplas samman under 1990-talet, hur den retrospektiva intervjun tänjer vårt vetande tillbaka i tiden, och hur forskaren skall väva in sig själv i sin redogörelse. Där sitter hon och pratar med Mor Märta som berättar om sin mor och mormor och därmed för svensk kvinnohistoria 150 år tillbaka i tiden och sätter in Mor Märtas liv i ett "större" samhällssammanhang, nationellt och internationellt. Och hon lyckas naturligtvis med att binda den "osannolika" tråden mellan den fattiga kvinnan och Smålands kultur- och näringsliv, "vilket skulle bevisas för Smålands nation." Detta till synes eviga samband mellan kvinnors underbetalda arbete och dess verkliga värde för samhället.

Anna-Stina Kjellström
annastin@yorku.ca

Ännu ett fullmatat nummer av Bergsluft! Ser fram emot att träffa er på årsmötet i Stockholm, tag gärna med er vänner – det kommer att bli en festlig eftermiddag, lovar Marianne och resten av EW-styrelsen!

Nästa nummer av Bergsluft innehåller bl.a. inbjudan till Elin Wägner-dagarna på S:t Sigfrid den 18-19 september. Tipsa gärna om årets Väckarklocka! Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp: 1 augusti 2004

